

Сортовипробувальна мережа Івано-Франківщини: історичні витоки та етапи формування

С. І. Мельник¹, В. Г. Ситник^{1*}, Б. М. Макарчук¹, А. І. Бойко¹,
А. В. Семисал¹, А. І. Сидорчук¹, В. І. Паньків²

¹Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Генерала Родимцева, 15, м. Київ, 03041, Україна,
*e-mail: svg8525@gmail.com

²Івано-Франківська філія Українського інституту експертизи сортів рослин, вул. Шевченка, 144, с. Котиківка,
Коломийський р-н, Івано-Франківська обл., 78106, Україна

Мета. Дослідити історичні витоки та етапи формування сортовипробувальної мережі Івано-Франківської області, де розташована одна з філій Українського інституту експертизи сортів рослин. **Методи.** Під час досліджень послуговувалися загальнонауковими методами, зокрема гіпотези, спостереження, історичним з елементами екстраполяції джерелознавчої бази даних, аналізу, а також методом синтезу для формування висновків. **Результати.** Поширені на території області сорти рослин відповідають загальноприйнятим у міжнародній практиці критеріям відмінності, однорідності та стабільності; задовольняють потреби споживачів за господарсько-цінними характеристиками; не загрожують довкіллю і здоров'ю людини. Сортовипробувальну мережу Івано-Франківської області створено в 1946 р., її діяльність координувала Інспектура Державної комісії по сортовипробуванню сільськогосподарських культур по Івано-Франківській області. У 2002 р. засновано Івано-Франківський обласний державний центр експертизи сортів рослин, який 2012 року став філією Українського інституту експертизи сортів рослин. **Висновки.** Формування сортових рослинних ресурсів на Івано-Франківщині відбувалося завдяки досить тривалим історичним етапам становлення та розвитку її сортовипробувальної мережі.

Ключові слова: сортодільниця; сортовипробування; Інспектура; сорт; насіння; сортомережа.

Вступ

Один із пріоритетів держави – це формування національних сортових ресурсів, які є продуктом інтелектуальної діяльності значної частини суспільства: генетиків, селекціонерів, фізіологів, біохіміків, математиків, економістів, екологів, сортовипробувачів та експертів-дослідників.

Розвиток аграрної науки та зростання потреб суспільства в конкурентоспроможних сортах на вітчизняному та міжнародному ринках сьогодні обумовлені державною охороною сортів і прав селекціонера. Держава забезпечує якість реєстрації прав на сорти, поширені на території України, охорону майнових прав селекціонера відповідно до вимог Міжнародного Союзу з охорони нових сортів (UPOV) та впровадження сортової сертифікації насіння і садивного матеріалу в Україні згідно з вимогами Міжнародної організації економічної співпраці та розвитку (OECD) [1].

На сьогодні головне завдання аграрної політики держави полягає у збільшенні виробництва та підвищенні якості продукції рослинництва. Одним з етапів його вирішення є сортозаміна та сортооновлення сортових рослинних ресурсів, що забезпечують реалізацію продовольчої безпеки держави та можуть бути використані в селекційній практиці

Подальше формування сортових рослинних ресурсів потребує вдосконалення в за-

Serhii Melnyk
<https://orcid.org/0000-0002-5514-5819>

Valerii Sytnyk
<https://orcid.org/0000-0003-2016-9228>

Bohdan Makarchuk
<https://orcid.org/0009-0003-4957-8399>

Andrii Boiko
<https://orcid.org/0000-0003-2970-5429>

Anna Semysal
<https://orcid.org/0000-0002-5918-4233>

Alina Sydorчук
<https://orcid.org/0000-0001-6791-7778>

Vasyl Pankiv
<https://orcid.org/0009-0003-4440-3768>

конодавчому та методичному аспектах. Організаційне, науково-технічне, технологічне, фінансове, кадрове та інше забезпечення має бути переглянуте відповідно до міжнародних вимог і гармонізоване для потреб суспільства.

Датою зародження державного сортовипробування вважають 1923 р. [2]. Впродовж сторіччя воно динамічно трансформувалося від започаткованої Всеукраїнської спілки насінництва до створеного у 2002 р. Українського інституту експертизи сортів рослин.

Сорти, які поширені на території України і мають державну реєстрацію, відповідають критеріям відмінності, однорідності та стабільності; задовольняють потреби споживачів за господарсько-цінними характеристиками; не загрожують довкіллю і здоров'ю людини [3]. Концептуальні засади формування національних сортових рослинних ресурсів передбачають аналіз стану загальновідомих сортів, перспективу їхнього розвитку та економічну доцільність комерційного обігу [4].

Сорт як біологічний об'єкт під час науково-технічної експертизи трансформується і набуває статусу об'єкта інтелектуальної власності, який охороняється державою [5]. Саме державна реєстрація сорту та/або прав на нього забезпечує його комерційний обіг. Насіння і садивний матеріал є прямими матеріальними носіями сорту, що забезпечують автентичність у процесі відтворення. Ідентифікація сортів рослин є основою сортової сертифікації, яка дозволяє обіг конкурентоспроможних сортів на ринку, збільшення обсягів виробництва та підвищення якості продукції рослинництва, що акумулює національні сортові рослинні ресурси, забезпечуючи стабільність галузі як складника продовольчої безпеки держави [6].

Концепція формування національних сортових рослинних ресурсів в Івано-Франківській області з жовтня 1945 р. першочергово передбачала комплексне оцінювання сортів за господарсько-цінними характеристиками в умовах Прикарпатського регіону [7]. Історичні етапи становлення та розвитку сортовипробувальної мережі Івано-Франківщини охоплюють господарсько-економічні, соціально-політичні та територіальні аспекти діяльності області [8]. Сьогодні базовою науково-дослідною установою з проведення комплексу польових і лабораторних досліджень з державної науково-технічної експертизи сортів рослин на Івано-Франківщині є Івано-Франківська філія Українського інституту експертизи сортів рослин.

Мета роботи – дослідити історичні витоки та етапи формування сортовипробувальної

мережі Івано-Франківської області, де розташована одна з філій Українського інституту експертизи сортів рослин.

Матеріали та методика досліджень

Івано-Франківська область (від 27 листопада 1939 до 9 листопада 1962 р. – Станіславська) утворена 27 листопада 1939 р. з десяти повітів Станіславівського воеводства. Вона розташована на заході України й займає північно-східну частину Українських Карпат, Прикарпатську та Придністровську зони.

У Придністровській зоні поширені переважно чорноземи опідзолені та сірі опідзолені ґрунти. Чорноземи опідзолені містять в орному шарі достатню кількість гумусу (3,6–4,2%) та мають близьку до нейтральної або нейтральну реакцію ґрунтового розчину. Ступінь насичення увібраних основ – 80%. Ці ґрунти характерні для лісостепової зони, куди входять Городенківський, Рогатинський, Снятинський та Тлумацький райони. Сірі опідзолені ґрунти мають дещо нижчу родючість. Вміст гумусу змінюється від 2,5 до 3,5%. Ступінь насичення основами – 74,7%.

Протягом року в Івано-Франківській області випадає 470–680 мм атмосферної вологи, сума активних температур – 2100–2300 °С. Значної шкоди сільському господарству завдає град, що супроводжується сильними зливами та грозами у травні – серпні. У весняно-літній період дощі випадають нерівномірно. Навіть добре зволожені райони деякими роками потерпають від нестачі атмосферних опадів. Посушливі явища нечасті та тривають від 10 до 20 діб.

Івано-Франківська філія Українського інституту експертизи сортів рослин розташована у селі Котиківка Городенківської об'єднаної територіальної громади Коломийського району Івано-Франківської області. З півночі й південного заходу село оточене лісами та балками. Вода з ярів впадає в річку Дністер (рис.).

З економічного погляду якість землі як головного засобу виробництва визначається природною родючістю, оцінка якої для регіону Прикарпаття становить 30 балів. Це означає, що Івано-Франківська область розташована у зоні ризикованого землеробства, втім попри такі ґрунтово-кліматичні умови тут щороку збирають досить високі врожаї. Саме тому область у переліку кращих з виробництва сільськогосподарської продукції.

Предмет досліджень – сорти ботанічних таксонів, які проходили державне сортовипробування у різні історичні етапи, в часі та просторі. Для роботи використовували уніфіковані методики сортовипробування. *Мето-*

Рис. Сучасна територіальна карта Івано-Франківської області

ди досліджень – загальнонаукові, зокрема гіпотеза, спостереження, історичний з елементами екстраполяції джерелознавчої бази даних, аналіз, а також метод синтезу для формування висновків.

Результати досліджень

Датою зародження сортовипробувальної мережі в Івано-Франківській (колишній Станіславській) області можна вважати жовтень 1945 року, коли було утворено Інспектуру Держкомісії по сортовипробуванню сільськогосподарських культур по Станіславській області УРСР.

Організацію сортодільниць започатковано в 1946–1948 рр. під час колективізації сільського господарства. Зокрема, у 1946 р. в першій Придністровській зоні створено Городенківську комплексну сортодільницю площею 110 га, в 1949-му – Тлумацьку комплексну сортодільницю площею 120 га. За архівними документами, Калуську комплексну сорто-

станцію на власній базі площею 300 га започатковано 1947 року. У 1950 р. в Прикарпатській зоні почала діяти Лисецька сортодільниця. У Карпатській зоні того ж року відкрили Надвірнянську зернову сортодільницю площею 80 га, яку в 1955 р. реорганізували в овочеву. 1951 року запрацювала Косівська комплексна сортодільниця площею 95 га.

Таблиця 1

Структура сортовипробувальної мережі Станіславської області (1945–1951 рр.)

Зона розміщення	Сортоділянки	
	Придністровська	Городенківська
	Тлумацька	1947 р.
Прикарпатська	Калуська	1946 р.
	Івано-Франківська	1946–1988 рр.
	Лисецька	1950–1987 рр.
	Бурштинська	1950–1958 рр.
Карпатська	Тисменицька	1958–2000 рр.
	Надвірнянська	1950–1987 рр.
	Косівська	1951–1987 рр.
	Кутська	1951–2000 рр.

**Інспектура Держкомісії по сортовипробуванню
сільськогосподарських культур
по Івано-Франківській області (1985–1999 рр.)**

Зона розташування	Державна сортодільниця на базі колгоспів, радгоспів на самостійному балансі
Придністровська	Городенківська Тлумацька
Прикарпатська	Калуська Івано-Франківська
Карпатська	Косівська Надвірнянська Кутська

У 1956 р. в Карпатській зоні у Косівському районі заклали розсадники сортів плодово-ягідних культур. Через два роки відкрили Тисменицьку овочеву сортодільницю. Отже, до 1988 року в Івано-Франківській області працювало вісім сортодільниць [9].

Діяльність Городенківської сортодослідної станції розпочалася зі створення у 1946 р. державної сортодільниці в селі Ясенів-Пільний, яку в 1950 р. перевели на землі сільськогосподарської артілі в селі Котиківка Городенківського району, де вона розміщена й до сьогодні. Вже в 1946 р. на сортодільниці було закладено перші сортодосліди озимих культур, випробування яких провели наступного року й отримали обнадійливі результати. Згодом до випробувань було долучено більшість місцевих сортів різних польових культур, а саме: озимих жита й пшениці, ярого ячменю, вівса, ярої пшениці, проса, кукурудзи, гороху, соняшнику. Для прикладу, серед 12 сортів ярої пшениці, що випробовували в 1949 р., були такі: 'Народний 9423', 'Місцевий еритроспермум', 'Місцева Городенківська', 'Місцева лютеценс', 'Місцева безоста', 'Місцева тверда', 'Місцева гордейформа' [10].

Значний внесок у становлення сортовипробування, вдосконалення його методичного рівня й підвищення культури землеробства зробили завідувачі сортодільниці Пустовіт Григорій Євстахович (перший очільник, 1946–1949), Кукоба Сергій Єрофейович, Калько Петро Васильович; спеціалісти – Боринська Ольга Василівна, Кукоба Клавдія Олександрівна, Русковолшин Марія Дмитрівна, які пропрацювали на Городенківській сортодільниці 30 років і більше.

Інспектурі Держкомісії по сортовипробуванню сільськогосподарських культур по Івано-Франківській області до 1999 року були повністю підпорядковані вісім державних сортодільниць, які успішно проводили державне сортовипробування: зернових, зернобобових, технічних, кормових, плодкових і овочевих (Городенківська, Тлумацька, Калуська, Надвірнянська, Тисменицька, Лисецька, Косівська, Кутська) (табл. 2).

За рішенням Державної комісії по сортовипробуванню протягом 1987–1988 рр. припинили діяльність Лисецька, Косівська та Надвірнянська сортодільниці, а у 2000 р. закрито Тисменицьку овочеву та Кутську плодово-ягідну сортодільницю. У 1990–1991 рр. Тлумацьку і Городенківську сортодільниці реорганізовано в сортостанції, а 1996 р. сортостанцією стала й Калуська сортодільниця. Із січня 2003 року на базі Тлумацької сортостанції створено Івано-Франківський обласний

державний центр експертизи сортів рослин.

Упродовж 2003–2011 рр. Івано-Франківський ОДЦЕСР був структурним підрозділом Державної служби з охорони прав на сорти рослин України. Основні напрями його роботи полягали у виконанні державної програми із сортовипробування нових сортів і гібридів, широкому вивченні їхніх господарсько-цінних показників, а також проведенні експертної оцінки новостворених форм за критеріями відмінності, однорідності та стабільності. Для виконання поставлених завдань здійснювали такі типи кваліфікаційної експертизи:

- експертиза на придатність сортів рослин до поширення в Україні (ПСР);
- експертиза сортів рослин на відмінність, однорідність і стабільність (ВОС);
- післяреєстраційне вивчення сортів рослин [11, 12].

Івано-Франківський ОДЦЕСР щороку забезпечував збір 200–250 т насіння зернових культур. Спеціалісти Центру гарантували якість та об'єктивність результатів під час проведення комплексу польових і лабораторних досліджень з державної науково-технічної експертизи заявки на сорт рослин, а також надавали суб'єктам господарювання області методичні рекомендації з науковим супроводом щодо вирощування. Саме завдяки цьому вдалося налагодити тісні стосунки з виробництвом та задовольняти щораз вищі потреби споживачів.

Якщо на початку 1970-х років урожайність зернових становила 1,82 т/га, то до кінця 2000 року підвищилася до 2,75 т/га, а в Снятинському та Городенківському районах до 4,28 та 5,02 т/га відповідно, із впровадженням таких сортів: озимої пшениці – 'Поліська 70', ярого ячменю – 'Елегія', 'Нутанс 244'.

З реорганізацією сортомережі України у 2011 р. Державну службу з охорони прав на сорти рослин було ліквідовано, а Івано-Франківський ОДЦЕСР, який включав Городенківську та Калуську сортодослідні станції, 2012 року став філією Українського інституту

експертизи сортів рослин. У 2018 р. УІЕСР передано в постійне користування земельну ділянку площею 160 га для проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин спеціалістами його Івано-Франківської філії. У 2020 р. Івано-Франківський обласний державний центр експертизи сортів рослин (Філія) перейменовано на Івано-Франківську філію Українського інституту експертизи сортів рослин.

Щороку в сортомережі області випробовують понад 1000 сортів і гібридів (від 800 до 2400 умовних сортодослідів) ботанічних таксонів: зернових – тритикале озимого і ярого типу розвитку; технічних – ріпаку озимого і ярого; буряків цукрових, кормових; вики ярої; люпину білого; люпину жовтого; люпину вузьколистого; багаторічних бобових трав – конюшини лучної, конюшини гібридної, конюшини білої, люцерни посівної, люцерни мінливої; багаторічних злакових трав – грястиці збірної, пажитниці багаторічної, пажитниці багатоквіткової, костриці лучної, костриці червоної, костриці тонколистий, костриці овечої, костриці східної, стоколосу безостого.

Основною науковою базою для ведення сортової політики на Івано-Франківщині є вивчення потенціалу нових сортів на полях сортодослідних станцій, використання найбільш високопродуктивних та якісно цінних з них, постійні сортооновлення й сортозаміна, що забезпечує систематичне підвищення врожайності та якості продукції рослинництва.

Частка внесених до Державного Реєстру та рекомендованих сортомережею області для поширення сортів рослин досить висока: озима пшениця – 91,4%; озиме жито – 97,0; озимий ячмінь – 88,0; озимий ріпак – 89,0; яра пшениця – 98,0; ярий ячмінь – 92,0; цукровий буряк – 78,0; картопля – 83,0; кукурудза – 74,0%.

Пріоритетними для вирощування на Івано-Франківщині є сорти пшениці м'якої озимої інтенсивного типу розвитку, урожайність яких перевищує 8,5 т/га за інтенсивними технологіями. А саме: 'Поліська 90', 'Колос Миронівщини', 'Струна Миронівщини', 'Зимоярка'.

Ріпак озимого типу розвитку в посівах області займає орієнтовно 6,5 тис. га. Він добре пристосований до тутешніх умов вирощування, але вимогливий до родючості ґрунту, строків сівби, потребує обов'язкового захисту від шкідників. Нині в регіоні культивують сорти Івано-Франківського інституту агропромислового виробництва НААН – 'Света', 'Галицький', 'Дембо', 'Дангал'; Інституту землеробства НААН – 'Чемпіон України'; іноземної селекції – 'Нельсон', 'Джеспер', 'Ліраджет'. У кожного з них вміст ерукової кис-

лоти й глюकोзинолатів або відсутній, або ж дуже низький, із потенціалом урожайності до 6 т/га, вміст олії становить 44–46%.

Технічну групу культур формують диплоїдні та триплоїдні гібриди цукрових буряків, що дає змогу одержувати високі врожаї коренеплодів із підвищеним рівнем цукристості – 16–20%. Основну площу посіву займають такі сорти й гібриди: 'Уладівський однонасінний 35', 'Український ЧС-70', 'Слов'янський ЧС-94', які забезпечують урожайність понад 70 т/га. Останніми роками виробництву області було рекомендовано гібриди 'Крокодил', 'Джорджина', 'Ворскла', 'Казино'.

Також на Івано-Франківщині вирощують сорти ячменю звичайного 'Вакула', 'Цезар', 'Звернення', 'Сонцедар' (рівень урожайності 5,8–6,4 т/га), жита посівного озимого – 'Трина Верасень'; пшениці м'якої ярої – 'Рання-93', 'Елегія Миронівська', 'Зимоярка'; кукурудзи 'Премія 190 МВ', 'Солонянський 298 МВ', 'Білозірський 295СВ'; картоплі – 'Серпанок', 'Агаве', 'Тирас', 'Вінета', 'Світанок Київський', 'Санте', 'Беллароза', 'Ольвія', 'Явір', 'Воля' та 'Червона рута'.

Головним завданням Івано-Франківської філії залишається проведення державної науково-технічної експертизи нових сортів рослин. На її полях проходять експертизу 23 ботанічні таксони, загальна кількість сортів досягає 1054, з них на придатність до поширення в Україні – 665 сортів, експертиза на відмінність, однорідність та стабільність – 389 сортів. Спеціалісти філії ведуть дослідження на високому методичному рівні, дотримуючись вимог розроблених технологій, відбувається постійне вдосконалення системи внесення добрив, застосовується хімічний захист рослин та агротехніка сільськогосподарських культур.

Пріоритетними типами кваліфікаційної експертизи сортів рослин є експертиза на придатність до поширення в Україні (ПСР); на відмінність, однорідність і стабільність (ВОС); дослідження ділянкового (ґрунтового) та лабораторного сортового контролю (Post control).

Стрімкий розвиток науки забезпечує широкі можливості для селекціонерів у створенні нових сортів рослин. З-поміж великої кількості сортів, які проходять експертизу, дуже важливо виявити найкращі за урожайністю, якістю, збереженням спадкових ознак, стійкістю до ураження хворобами й пошкодження шкідниками, до несприятливих погодних умов, адже це – безпека країни, добробут її населення [13, 14]. Саме тому польові дослідження кваліфікаційної експертизи сортів рослин залишатимуться актуальними і в

майбутньому. Національні сортові рослинні ресурси Івано-Франківської області щорічно поповнюють ринок сортів і насіння новими конкурентоспроможними для задоволення зростаючих потреб споживачів

Висновки

За результатами аналітичних досліджень можна зробити висновок, що формування сортових рослинних ресурсів в Івано-Франківській області відбувалося завдяки досить тривалим історичним етапам розвитку її сортовипробувальної мережі, початком становлення якої слід вважати створення Інспектури Державної комісії по сортовипробуванню сільськогосподарських культур по Станіславській області УРСР у жовтні 1945 року.

Інспектурі Держкомісії по сортовипробуванню сільськогосподарських культур по Івано-Франківській області до 1999 року були повністю підпорядковані 8 державних сортодільниць області, які успішно проводили державне сортовипробування: зернових, зернобобових, технічних, кормових, плодкових і овочевих (Городенківська, Тлумацька, Калуська, Надвірнянська, Тисменицька, Лисецька, Косівська, Кутська).

Утворення Івано-Франківського Обласного центру експертизи сортів рослин припадає на червень 2002 року. Історичний етап 2011–2012 рр. підтверджує радикальне реформування сортовипробувальної мережі Івано-Франківської області, коли всі сортодільні станції, підпорядковані ОДЦЕСР, припиняють науково-технічну діяльність у сфері охорони прав на сорти рослин.

Натепер Івано-Франківська філія Українського інституту експертизи сортів рослин проводить комплекс польових і лабораторних досліджень з науково-технічної експертизи сортів рослин, а саме: експертизу на придатність до поширення, визначення критеріїв відмінності однорідності та стабільності, ділянковий ґрунтовий сортовий контроль, дослідження колекції сортів рослин та післяреєстраційне сортовивчення.

Регіональні списки сортів рослин для Івано-Франківської області формують за господарсько-цінними показниками придатності сорту для поширення на території екоградієнта.

Використана література

1. Рябчун В. К., Кириченко В. В., Богуславський Р. Л. Роль генетичних ресурсів рослин у виконанні державних програм. *Генетичні ресурси рослин*. 2008. № 5. С. 7–13.
2. Грищенко Т. Р. Становлення та перші державотворчі здобутки Всеукраїнського насінневого товариства у 1922–1923 роках. *Історія української науки на межі тисячоліть*. Київ, 2010. Вип. 49. С. 64–68.

3. Leschuk N. V., Melnyk S. I., Marchenko T. M. et al. Historical aspects of the formation of national plant varietal resources in Ukraine. *Plant Varieties Studying and Protection*. 2022. Т. 18, № 3. С. 209–219 doi: 10.21498/2518-1017.18.3.2022
4. Мельник С. І. Концептуальні засади формування національних сортових рослинних ресурсів: стан, перспективи, економіка. *Формування нової парадигми розвитку агропромислового сектору в XXI столітті*. Львів; Торунь: Ліга-Прес, 2021. Ч. 2. С. 735–759. doi: 10.36059/978-966-397-240-4-26
5. Радченко А. Сорт рослин як об'єкт аграрних правовідносин. *Jurnalul Juridic Național: Teorie și Practică*. 2016. № 2. С. 73–77. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/1/part_1/16.pdf
6. Melnyk S. I. Scientific and practical principles of the national varietal resources formation: current state and prospects. *Theoretical analysis and natural science research in the XXI century*. Lviv; Torun: Liha-Pres, 2019. P. 141–157. doi: 10.36059/978-966-397-187-2/141-157
7. Концепція формування національних сортових рослинних ресурсів на 2006–2011 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 серпня 2005 р. № 302-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/19570403>
8. Захарчук О. В., Лупенко Ю. О., Мельник С. І. Методичні рекомендації з оцінки вартості насіння і садивного матеріалу як об'єкта інтелектуальної власності. Київ: ІАЕ, 2022. 102 с.
9. Василюк П. М. Становлення та розвиток наукових засад сортовипробування в Україні. Київ: Ніланд-ЛТД, 2013. 214 с.
10. Липчук В. В., Малаховський Д. В. Сортові ресурси зернових культур в Україні: стан та проблеми розвитку. *Інноваційна економіка*. 2015. № 1. С. 12–17.
11. Методика проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин на придатність до поширення в Україні. Методи визначення показників якості продукції рослинництва. 3-е вид., виправ. і доп. Вінниця: ФОРМ Корзун Д. Ю., 2016. 158 с.
12. Лещук Н. В., Зрібняк М. М. Державна реєстрація сортів овочевих культур – основа формування національних сортових ресурсів. *Plant Varieties Studying and Protection*. 2006. № 2. С. 86–96. doi: 10.21498/2518-1017.2.2005.67469
13. Післяреєстраційне вивчення сортів рослин. *Методика проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин на придатність до поширення в Україні*. Загальна частина. 4-е вид., виправ. і доп. Вінниця: ФОРМ Корзун Д. Ю., 2016. С. 71–80.
14. Лещук Н. В., Присяжнюк Л. М., Гринів С. М. та ін. Формування національних сортових рослинних ресурсів (1923–2023). Історичні нариси / за ред. С. І. Мельника. Вінниця: Твори, 2023. С. 132–137.

References

1. Riabchun, V. K., Kyrychenko, V. V., & Bohuslavskyi, R. L. (2008). The role of plant genetic resources in the implementation of state programs. *Plant Genetic Resources*, 5, 7–13. [In Ukrainian]
2. Hryshchenko, T. R. (2010). Formation and first state-building achievements of the All-Ukrainian Seed Society in 1922–1923. In *Istoriia ukrainskoi nauky na mezhi tysyacholit* [The history of Ukrainian science on the verge of millennia] (Vol. 49, pp. 64–68). Kyiv: N.p. [In Ukrainian]
3. Leschuk, N. V., Melnyk, S. I., Marchenko, T. M., Kokhovska, I. V., & Sytnyk, V. G. (2022). Historical aspects of the formation of national plant varietal resources in Ukraine. *Plant Varieties Studying and Protection*, 18(3), 209–219. doi: 10.21498/2518-1017.18.3.2022
4. Melnyk, S. I. (2021). Conceptual foundations of the formation of national varietal plant resources: state, prospects, economy. In *Formuvannia novoi paradyhmy rozvytku ahropromyslovoho sektoru v XXI stolitti* [The formation of a new paradigm for the development of the agricultural sector in the XXI century] (Part 2, pp. 735–759). Lviv; Torun: Liha-Pres. doi: 10.36059/978-966-397-240-4-26 [In Ukrainian]
5. Radchenko, A. (2016). The variety of plants as an object of agrarian legal relations. *Jurnalul Juridic Național: Teorie și*

- Practică*, 2, 73–77. Retrieved from http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/1/part_1/16.pdf [In Ukrainian]
6. Melnyk, S. I. (2019). Scientific and practical principles of the national varietal resources formation: current state and prospects. In *Theoretical analysis and natural science research in the XXI century* (pp. 141–157). Lviv; Torun: Liha-Pres. doi: 10.36059/978-966-397-187-2/141-157
 7. *The concept of formation of national varietal plant resources for 2006–2011. Ordinance of the Cabinet of Ministers of Ukraine of August 2, 2005 No. 302-p*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/19570403> [In Ukrainian]
 8. Zakharchuk, O. V., Lupenko, Yu. O., & Melnyk, S. I. (2022). *Metodychni rekomendatsii z otsinky vartosti nasinnia i sadyvnoho materialu yak obiekta intelektualnoi vlasnosti* [Methodological recommendations for assessing the value of seeds and planting material as an object of intellectual property]. Kyiv: IAE [In Ukrainian]
 9. Vasyliuk, P. M. (2013). *Stanovlennia ta rozvytok naukovykh zasad sortovyprobuvannia v Ukraini* [Formation and development of scientific foundations of variety testing in Ukraine]. Kyiv: Nilan-LTD. [In Ukrainian]
 10. Lypchuk, V. V., & Malakhovskiy, D. V. (2015). The sorts resources of grain crops in Ukraine: status and problems of development. *Innovative Economy*, 1, 12–17. [In Ukrainian]
 11. *Metodyka provedennia kvalifikatsiinoi ekspertyzy sortiv roslyn na prydatnist do poshyrennia v Ukraini. Metody vyznachennia pokaznykiv yakosti produktsii roslynnytstva* [Methodology for the qualification examination of plant varieties for suitability for distribution in Ukraine. Methods of determining plant production quality indicators]. (2016). Vinnytsia: FOP Korzun D. Yu. [In Ukrainian]
 12. Leshchuk, N. V., & Zribniak, M. M. (2006). Government registering varieties of vegetables plants – basis of formation nationality varietal resource. *Plant Varieties Studying and Protection*, 2, 86–96. doi: 10.21498/2518-1017.2.2005.67469 [In Ukrainian]
 13. Post-registration study of plant varieties. (2016). In *Metodyka provedennia kvalifikatsiinoi ekspertyzy sortiv roslyn na prydatnist do poshyrennia v Ukraini. Zahalna chastyna* [Methods of conducting qualitative examination of plant varieties for suitability for distribution in Ukraine. The common part] (pp. 71–80). Vinnytsia: FOP Korzun D. Yu. [In Ukrainian]
 14. Leschuk, N. V., Prysiazhniuk, L. M., Gryniv, S. M., Marchenko, T. M., Pavliuk, N. V., Kokhovska, I. V., & Sydoruk, A. I. (Comps.). (2023). *Formation of national varietal plant resources (1923–2023). Historical essays*. S. I. Melnyk (Ed.). Vinnytsia: Tvory.

UDC 001.89:631.526(477.86)

Melnyk, S. I.¹, Sytnyk, V. I.^{1*}, Makarchuk, B. M.¹, Boiko, A. I.¹, Semysal, A. V.¹, Sydoruk, A. I.¹, & Pankiv, V. I.² (2023). Variety testing network of Ivano-Frankivsk region: historical origins and stages of formation. *Plant Varieties Studying and Protection*, 19(4), 279–285. <https://doi.org/10.21498/2518-1017.19.4.2023.291232>

¹Ukrainian Institute for Plant Variety Examination, 15 Henerala Rodymtseva St., Kyiv, 03041, Ukraine, *e-mail: svg8525@gmail.com

²Ivano-Frankivsk branch of the Ukrainian Institute for Plant Variety Examination, 144 Shevchenko St., vil. Kotykyvka, Kolomyia district, Ivano-Frankivsk region, 78106, Ukraine

Purpose. To study the historical origins and stages of the formation of the variety testing network of the Ivano-Frankivsk Region, where one of the branches of the Ukrainian Institute for Plant Variety Examination is located.

Methods. The research used general scientific methods, in particular hypothesis, observation, historical methods with elements of extrapolation from the source scientific database, analysis, and the method of synthesis to draw conclusions. **Results.** The varieties of plants common in the region meet the criteria of distinctness, homogeneity and stability generally accepted in international practice; they meet the needs of consumers in terms of economic and valuable properties; they do not pose a threat to the en-

vironment and human health. The variety testing network of the Ivano-Frankivsk Region was established in 1946 and its activities were coordinated by the Inspectorate of the State Commission for Variety Testing of Agricultural Crops in the Ivano-Frankivsk Region. In 2002, the Ivano-Frankivsk Regional State Centre for Expertise in Plant Varieties was established, which in 2012 became a branch of the Ukrainian Institute for Plant Variety Examination. **Conclusions.** The formation of varietal plant resources in the Ivano-Frankivsk Region took place due to the rather long historical stages of formation and development of its varietal testing network.

Keywords: variety plot; variety testing; inspection; sorting; seed; variety network.

Надійшла / Received 09.10.2023

Погоджено до друку / Accepted 15.11.2023